

Kamisinaup Uqaqtakhangit

*Angmarninngani Tugliata Katimaniq Tallimanut
Maligaliurvinga Nunavunmut*

Uumannga:

**Nan'ngariyauyuq Nellie T. Kusugak
Kamisinauyuq Nunavunmut**

Maatsi 20, 2018

Inirniriit, Hivuliqti, Uqaqtittiyii, Maligaliuqtiuyut, nan'ngariyauyut qaitquyauyut, tamaitalu Nunavummiut. Tun'ngahugitti angmaqtirininnganut Tuglianut Katimaniq Tallimanut Maligarliurvinga Nunavunmut.

Quviahuktunga hamaniigiamni iliknut uqariamni hivulliqaanganik Kamisinaup uqaqtakhangit uumani Maligaliurvingmi nutaaqlu kavamavut.

Una pivikhaqautiuyuq qiniffaariaptikni humit qaiyugut ihumagiami humunngauiqtugut, inuupluta nunavunmiupluta.

Nunavummiut iliuraqtait ukpiriyanganik tallimanut Maligaliurvinganik. Tamarmik Maligaliurvingit naunaiqtait tautuktuuyaaqtanginnik Nunavunmut hivulliutigiyakhangillu havaktakhangit.

Hivulliqaanganik Tuglianganilu Maligaliurvinganik naunaiqtaa ihumagiyanginnik ihumaliuqtamikniklu Nunavunmut, uuminngalu *Pinasuaqtavut* – talvani pinahuaqtavut.

Pingahua Maliganganik naunaiqtaa ukpiriyanganik tautuktuuyaaqtaminik Nunavunmut pitquyavullu tamapta – *Tamapta* – havaqatigiigiami pigiami taamna.

Hitamautaa Maligaliurvinganik ihumagilluaqtuq abluqtariami hivumut atauttikkut– *Sivumut Abluqta* –Nunavut nakuutqiyaugiami nunakhaq nutaqqaptiknut, in'nguttaptiknut, tamainnullu Nunavummiunut.

Qun'ngiatilluta talvunga, takuttaaqtavut tautuktuuyaaqtangit hivulliutigiyakhangillu tamarmik nakuuqpiyaqtumik piyuq kavamanga piyut unipkaalihaaliqtuqlu inuptiknik nunaptikniklu talvani.

Ihumagiyavut hinnaktuqtavut Nunavunmut iluittuq huli, quviagiyauyuq tahapkunanit tautuktait nunaptiknik angiqatigiikhugulu Angirutinga piluqtaanik. Tamarmik kavamanga havaktuq inmikkuuqhutik tautuktuuyaaqtaminik atuqtitaulariami – ilihimaliqhugulu.

Hivulliutigiyakhat tamarmik kavamangat ihuarhaqhimayuq nutaami atuqtauninngit Nunavunmut. Uuktuutigiyavut ayurnaqtuq ayurnaqtuqlu ihuarhigiami. Amigaittut pivikhaqautikput nunaupluta akuniraaluuyuq

taimaa. Tamarmik Maligaliurvinga ihumagilluaqtait hivulliutiyakhangit havaanut piliurniaqtaa katimatillutik.

Kingulliqaamitauq, tamarmik kavamangit naunaiqtaa tamna Inuit Nuatqatigiiknikkut Ukpriyain naunaiyarhimmaa qniaqtaa akhuurutingit.

Tallimanga Maligaliurvinga ilitariyait iniqtiqtanginnik qangarnitat Maligaliurvingit nan'ngariyauyuqlu piliuriami hunat iniqtiqtainnik.

Maligaliurvinga piyuq uumunnga havaamut ilihimayaminik nakuuyumiklu tautuktuuyaaqtaminik nunaptiknut

Una tautuktuuyaarniq pimmariktumik piyait Inirniriivut pitquyaillu qangaraaluknitanik ilihimayunik-pihimayut ikayuriaptikni itqaumapkaiyuq qangaraaluknitamik aturlugu ihuarhigiami hivuniptikhavut. Qiniqtuq hivuniqmut talvunga nakuuyumik-ihumagiyut inuulrammiit piyait tamaat ikayuutikhamik pivikhaqautimut ilihainiqmut, tingminiqmut, havaakhamullu. Ihumagiyaa tamainnut inungnut talvani inuit nunallaangillu tuniyut nakuuyumik hivunikhaq tamainnut.

Uumani tautuktuuyaaqtaptikni, Nunavut ilihimayauyuq quviagiyauyuqlu Kaanatami tamainnilu nunaryuaptikni uuminnga aadlangayuq nunapta, piquqtuq aadlamik avatinganik, quvianaqtumik Inuit pitquhingit uqauhingillu, aadlaittuq qanuqtut munariyanganik, aadlaittuqlu ihumagiyanganik ihumaaluutunik pivikhaqautikhaniklu Ukiuqtaqtumi.

Ilihimagugut humunnga uyumayugut. Atinga Tallimaup Maligarvinga pitquyanganik – *Turaaqtavut* – naunairutauniaqtuq humunnga uliqtuqut.

Amigaittuq havaakhaq hivuniptikni uumannga kavamanganit taimaa hitamanut ukiunut.

Kavamavut akhuuqtuq qanuriliurutinik tallimauyut hivulliutiyakhat aadlanguqtirniaqtuq inuuhinganut Nunavummiut.

Inuusivut

Havakniaqtugut nakurujjutinganut inmingnut-ikayuutauninnganut inuptiknut nunaptiknullu uumuuna *Inuusivut*.

Nunavut angiyuq nuna, piqaqtuq 20pusantnguyut Kaanataup nunanganik. Inuutivut amigairyumiliqtuq qilamiuqhuni. Avatqumayuq 30pusantnguyut inuutivut ukiuqaqtuq ataani 15mit nampangillu inirniit amigairyumiliqtuq taimaa 2004mit.

Inuutikput nunakpullu akhuraaluk hiamitiqhimayuq nunaptiknut. Hivulliit ilakput inuuyut aturamitkut tamaita hunavaluk avatinganit, havaqatigiikkupta, havaqatigiiktumik, naunairiami inuit tamaita munariyauqpiaqtut. Ublumi, inuit, ilangit, nunangit, kavamangalu atuqtut munariniq akhuuqugiami ikayuriamilu inmingnut-ikayuutauninnganut, tunngavigiyauyuq inuuhiptiknut.

Hivulliit inuit pingitkumik, hamaniilimaitkaluaqtugut. Tahapkuat qaiyut qaitinnata ilihimayut ayuittullu naunairiami ilangit inuuniaqtut. Pingmat hakugikninngit hungiutihimmaaqninnga hamaniittugut ublumi, nunagiyaptikni tajja taiyavut Nunavut.

Kavamavut ilumuurutiyaait Inirnivut hivulliutipkailiqtaallu pigiami amihunik ihariagininngit munariyaugiami nunaptikni.

Niqit iglukhallu akituvallaaqtut, igluqqalluanguinmatlu pigiami ihariagininngit inuptiknut. Kavamavut kiuniaqtuq ihariagininnganut Nunavummiut aaniqnaittumik akituvallaangittuniklu iglukhat niqikhailliurninnganiklu.

Amihut inuit aullaqtitauvakmata Nunavunmit mamihaigiamikni munarhihimmaarutikhanginniklu tunittaaqtuugaluaq Nunavunmi. Kavamavut ihuarhiniaqtaa munarhiliqininnganik piinarialik nunavunmi.

Nunavummiut piliuquyavut nakuuyumik inuuhiqmik inmiknut pimmariktumiklu piyukhat aadlanut inungnut. Igluvut nunakpullu aaniqnaittumik nayugakhaq nukarhiqpaaptiknut hakuittunut Nunavummiut angikliyuumiriami, nakuuyumik pigiamilu. Kavamavut angikliyuumiqniaqtaa

ikayuutikhaq nunallaanut piyut ihuarhainiq mamihainiqmullu pinahuarutit naunaiyariami ilaminut ningarniq nuliarniqmullu angiqtauhimaittumik piyut.

Inuit hakugikhimmaaahimainaqtut, hakugiktut hungiutiinaqtumiklu piyut inuit. Atuqtavut *piliriqatigiinniq* pipkaidjutigiami ayurnatqiyauyuq qanurittaakhaanik akhuurutaulluaqtullu qanrittaaanik. Hivulliutipta inuit ayuirhaqtaatigut ikayurhimmaaahinaqtatigut inuuhiptikni ublumi. Nakuuyumik piliqtugut ihuarhigiami qanuriliurutingit ihumamitigut aaniaqaqtunut, ipiraillailaaitjut, ilanginnullu uqaqatigiiktumik ikayuqtauyut, qanuriliuliqtugullu inminiiqtailiniqmut. Kavamavut aturhimmaaahinaqtavut tamarmik nutaat qangaraaluknitallu uqaqatigiiktumik ikayuutikhanik pigiami nakuutqiamik qanuriliurutinik.

Pivaallirutivut

Piliuqniaqtavut aulapkaitjutikhanik maniliurninngalu qanuqtut ikayuriami nakuuyumik hivunikhaq inuptiknut, nunaptiknut, nunaptiknullu ukunuuna *Pivaallirutivut*.

Aulapkaaijjutikhavut utuqqanguliqtuq pingittaalu ihariagininnga amigailiqtuq inuknik. Ihariagiyavut ihumaliurhimayumik piumayullu havaqatigiingniq ihuarhigiami qayangnaqpiaqtuq aulapkaitjutikhanik ihariagininnga. Kavamavut pipkaidjutiniaqtuq havaqatigiiktunik uumani aulapkaitjutikhanik ihuarhiyaa nakurudjutingit inungnut nunagiyaptiknullu, unalu igluqpakhaq Inirniriinut munariyaugiamikni unalu ipiraillailaaitjut nunaptikni.

Piliuqtukhauyugut pivikhaqautinik atauttimuuriami Nunavummiunik aadlanut aadlanullu nunanut Kaanatami, taimaa ihumagiaptikni ilauyugut uumunnga nunagiyauyumut nipivullu tuhaqtauyut. Ihumagiyugut pivikhaqautilik nutaamut nunagiyaptiknik-piliuqtuq aturninnga Nunavunmi. Kavamavut qinirhaniaqtuq pivikhaqautikhamik pipkaidjutigiami havaqatigiiktunut pigiaptikni nutaaq aulapkaitjutikhanik ihariagiyaptiknik, qinirhialunilu pivikhaqautinik havaqatigiami aadlanut angiyunut havauhikhanik ukunatitut apqutinik, tuhaqtipkaaijjutinik, ingilravikhautiniklu.

Nunavuutim maniliurutinga angikliyumiliqtuq kihimi
piliurhimmaaahimaittuq. Kavamavut ikayurniaqtaa aadlatqiiktut

maniliurutinganik akhuuqugiami nunallaangit inmingnut ikayuutauninnganik tunigiamilu amihunik nunamiknut havaakhanik.

Nunavut amigaittumik piqaqtuq nauttaaqtunik nautqilimaittut nalvaaqtau hunnguyut nunguttaaqtuq. Kihimi, Ukiuqtaqtumi avatinga qayagiya uyukhaq pittaqtuqlu hilaup aadlangurninnganut. Kavamavut piliurniaqtuq munarilugulu ikayuutikhavut nunguttaililugu piguptigut naunairiami Nunavummiut quviagigiami hakugiktumik piqatigiikniq nunaptiknut taimaa nutaqqavut in'nguttavut atuqtakhaanik.

Sivummuaqpalliajjutivut

Tuniniaqtavut ilihaijjutikhamik ayuirhautikhamiklu upalungaiyaqtait nutaqqat, inuulrammiit, inirniinullu ilihaqtut nakuuyumik tunigiami inungnut nakuuyumiklu pigiami havaakhaq uumuuna Sivummuaqpalliajjutivut.

Sikuuqtittiingugaluarama, una hivulliutiyaqhaq ilumuurutiqpiiaqtuq uumatimnut.

Maamaugama anaanattiangugamalu, kinnguniugamalu iluliqaqhunga, ilihimayunga ayuirhainiq pivaktuq mikkautilluni. Kavamavut ikayurniaqtaa ayuirhainiq pivallianiq mikkautillutik nutaqqat ukunuuna akituvallaangittunik atuinnaarialiklu nutaqqiqivikmik.

Ilihaivikput ikayuqtukhaq piliuriami hakugiktumik tunngavikmik nutaqqaptiknut upalungaiyariamikni piliuriami akhuurutauyumik tuniyuq inuptiknut. Pigiami una, havaqatigiiktukhauyugut piliuriami ilihainiqmut maligangit atuqtamikniklu ihuarhinaqtaa ilihainiqmut qanuriliurutinginnik, hakugiktigiamilu inuit pitquhingit, ilitquhingit uqauhingillu.

Naalaktavut Nunavummiut ihariagiyut atuinnaqtukhamik Inuktut sikuurvikmi, kavamavut inungnullu. Ikayuqtakhavut akhuuqulugillu tamapta hivumuuriaptikni, havaqatigiiklutalu kavamauyumik, ilihaiyiuyumik, Ilinniaqtuliriyiit Katimayiit Nunallaani, nunallaanguyumik ilauplunilu. Kavamavut ihuarhinaqtaa tamna Ilinniaqtuliriyiitkut Maliganga unalu Inuit Uqauhinginnik Tammaqtailiniqmut Maliganga taimaa naunairiami nakuuqpiiaqtumik ilihaqtut ihuarhigiami ilihaqtut qanuriliurutinginnik.

Nunavummiut piqaqtuq angikliyuumiqtumik tikkuqaqtakhaminik havaamut. Humaangittuq hapkuat pivikhaqautingit, amigaittuq inuit ihariagiyaait inuuliriyiitkunnit ikayuutikhamiknik, havaaniktilimaittuq, ayurhaqtitauyuqluuniit havaaniktigiami. Kavamavut tuniniaqtut nunamikni ayuitamiknik unaluuniit hanayilirinirmut ayuirhainiq angikliyuumiriami ilauninnga Inuknut unalu Nunavummiut havakvikmi, ikikliyuumiriami nunapta ihariagininnga ahinit piyut havaaq, pilunilu ikayuutikhamik nutaqqiqivikmik, ikayurlugulu havaakhat inungnut timimitigut ayurhauutiliknut.

Ilihainiq ihariagiyauyuq pigiami amihut havaakhat nunaptikni, unalu amihut havaat kavamatkunni. Kavamavut ihuarhiniaqtait ikayuutit tunihimayut Ilihariaryuumivingit iliaqtut ukunungalu Ilihariaryuumivingit ilihaidjutikhat piliuqtaa ilihimaninnga ayuitaminiklu ihariagiyaavut Nunavunmi.

Taimaa nunapta angitqiyauyuq havaktigiyait, kavamatkut uuktuqtukhat aadlanut atan'nguyat iluani hilataanilu Nunavunmit pipkaqtailigiami pihimagiamilu ayuittiaqtunik havaktukhanik. Kavamavut tuniniaqtut havakvikmi ilihaidjutikhaq ayuirhautikhaqlu kavamatkunnut havaktunut, akhuurutilik angikliyuumiliqtuq Inuinnaqnik havaktittiniq piliuriamilu akhuuqtumik inuinnaqnik hivuliqtikhanik.

Inuunivut

Hakugiktinniaqtavut Nunavut aadlamik nunagiyauyuq Kaanatami taimainni nunaryuaptiknilu ukunuuna *Inuunivut*.

Nunavungurhimayug 1999mi uumannga iluittumik nunataarutit angirutinginnit ihumagiyauyumik angiqtaupluni Inuknit. Nunakput aadlatqiittuq angiyumik Ukiuqtaqtumi nunannganit, amigaitqininnga nunaqaqqaarhimayut inuit, nakuutqianga piyunnautinganik piliurhimayug Nunavut Angirutinganit.

Kavamakput kiuyukhaq ihariagininnanut tamainnit Nunavummiut, taimaa nan'ngariplugu Inuit pitquhingit ilumuurutingillu; tammaqtailiplugu atuliqtitauliqhugu Inuit uqauhingit; pimmariktumik piplugu Inuit tikinnahuarutingit Nunavunmut. Kavamavut naunaiqnataat ilihaidjutingit

ikayuutikhangillu nakuuyut akhuurutauyullu ukunuuna Inuit Qaujimajatuqangit uumunngalu Inuit Nuatqatigiiknikkut Ukpriyain maligaliurninnganut unalu maliganganit.

Inuit uqauhinga tammaqtailihimayuq maligamit. Piqangittuq aadla nuna Kaanatami tuniyuq imaittumik qanuraaluktut piyuq maligamit tammaqtailiyuq nunaqaqqaarhimayut uqauhinganut. Tuniyuq Nunavuutimut aadlangayuq qanuriliurutingit. Kavamavut pipkaijjutihimmaaqniaqtaa Inuit uqauhinga uqauhilluanganik kavamatkunnut hakugiktiqlugulu tunngavinga tamaat aulapkaiyumut, malruungnik uqauhilgit inungit Inuktut Qablunaatitut Uiviititullu.

Katujjiqatigiinnivut

Havaqatigiikniaqtugut hivumuuqtigiami tikinnahuaqtamiknut ihumagiyanginnullu Nunavummiunut ukunuuna *Katujjiqatigiinnivut*.

Hivulliit ilakput ihumaliuliqpaktut angiqatigiikhutik, havaqatigiikhutiklu havaqatigiikkut naunairiami tamarmik nakurudjutinganik. Hapkuat ilumuurutingit ukpiriyangillu naunaipkaqtait inuuhiminik, pipkaidjutihimaaqtuq iliuraqhugulu naunaipkaidjutiyuq uvaptiknut ublumi.

Uumuuna *katujjiqatigiinnivut*, havaqatigiikniaqtugut naunairiami tautuktuuyaaqniq Nunavunmut pipkaidjutiyuq nunavunguqtiriuq kavamanganiklu.

Kavamavut akhuuqtut iniqtiriami havaavut titiraqhimayumi Nunavut Angirutingani.

Nunavut Angirutinga ihariagiyuq avikturhimayup kavamanga havaqatigiiklutik. Kavamavut piliurniaqtut ihumaliurhimayuq havaqatigiikniq Inuit timiqutigiyanganut, kaanatap kavamanganut, nanminiaqtunullu pigiami ihariagiyauyuq nunaptiknut.

Kavamavut angikliyuumiqtuq taimaa 1999mit, kihimi, kavamavut piliurhimmaaqtukhaq aktikkulaanganik pittaarninnganiklu iniqtiriami havaavut titiraqhimayumi Titirarhimaninga Angirutiup 23 pigiami havaktiuyuq kavamatkunni. Kavamavut ihumagilluaffaarniaqtait

havaktuliriniqmut maligangit ilihaidjutikhaniklu uumani Inuit havaakhangit tamainni qanurittunik kavamatkunni.

Talvanilu, nunavuutip kavamanga aulapkaiyukhaq nakuuyumik, ikayuutauluni, ihuaqtumiklu. Kavamavut naunaiqniaqtait kavamatkut aulapkaiyuq maningnut munariniqmut pipluni ikayuqtuq qanuriliurutingit hapkuat hivulliutiyakhat pigiami ihariagininngit Nunavummiut.

Una ***Turaaqtavut*** – humik pinahuaqtaptiknik. Tatamayuq katimajjutikhaq taimaa hitamanut ukiunut. Maniit kavamavut aadlamik naunaiqniaqtaa ihuaqtut talvannga piyakhat piniaqtavut iniqtiriame pitquyavut hivulliutiyakhat.

Ikayuqtumik havaqatigiikkumiklu piniaqtaa ihuarhaininnga piumayaptiknik Nunavummiut. Havaqatigiikniq akhuurninngalu hivumuuqtiqniaqtaatigut pigiami hakugiktumik hivunikhaq Nunavunmut uuminnga aadlauyuq nuna Kaanatami tamainnilu nunaryuaptikni.